

Islamski odnos prema hrani i piću

Abdulah IMŠIROVIĆ

Konsumiranje hrane i pića je elementarna, biološka ljudska potreba. Od kvaliteta prehrane umnogome zavisi i kvalitet života. Zdrava prehrana obično znači i zdraviji život. Uz to u hrani i piću uživamo i oni nam pricinjavaju zadovoljstvo.

Svjesni njihove neophodnosti za očuvanje života i zdravlja, a promatrajući njihov nastanak ili uzgoj u prirodi i doživljavajući taj čin nastajanja kao očevidno Božije davanje i djelovanje, ljudi su se prema hrani i piću tokom čitave povijesti odnosili s posebnim poštovanjem, zahvalnošću, pa i određenim strahopoštovanjem.

Tako su piće i objed često predstavljali poseban kulturni obred ili makar poseban ceremonijal pri kojem se hrana i piće uzimaju sa osobitom pažnjom i poštovanjem praćena zahvalnošću Bogu, koji nam ih je podario. Taj ceremonijal je postajao dijelom kulture svih naroda. Poštivanje tog ceremonijala se vrednovalo, a i danas se vrednuje kao "uljudno", "pristojno" ili "kulturno", a nepoštivanje kao "neuljudno", "nepristojno" ili "nekulturno".

Islam uvažava ljudske potrebe, pa i potrebu za hranom i pićem. Voljeti hranu i biti ljubitelj neke hrane i u njoj uživati, vodeći računa da budemo umjereni, islamski je.

Ono, o čemu moramo voditi računa jeste: koliko, šta, kada i gdje treba jesti i piti. Tako hrana i piće sa šerijatskog stajališta mogu biti:

- halal (dopuštena),
- haram (zabranjena) i

HALAL-HRANA - ALLAHOVA BLAGODAT

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ، إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ .

(البقرة - ١٢٨)

O ljudi, jedite od onoga što ima na zemlji, ali samo ono što je dopušteno (halal) i prijatno, i ne slijedite šejtanove stope, jer vam je on neprijatelj očevidni!

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ.

(البقرة - ١٧٢)

O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, ta vi se samo Njemu klânjate!

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْرَمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا، إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ. وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمْ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا، وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ.

(المائدة - ٨٧، ٨٨)

O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju. I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i lijepo; i bojte se Allaha u Kojeg vjerujete.

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ، قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ، كَذَلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ.

(الأعراف - ٣٢)

- mekruh (pokuđena).

Osim toga, hrana i piće su za muslimane Božiji darovi na kojima su Mu posebno zahvalni. Uživaju samo u onom što je čisto, lijepo, prijatno i ugodno, naravno, ako je i po ostalim kriterijima halal. Ne upotrebljavaju prljavu, nečistu i nezdravu hranu i piće i ono što je Bog zabranio (haram). Izbjegavaju sve što je sumnjivo, što je nedovoljno čisto i što je šerijatski tako kategorizirano (mekruh).

Opća karakteristika muslimana u svemu, a posebice u jelu i piću, jeste umjerenost. Tako su naši stari govorili da pretjerivanje u hrani i piću "kvari vjeru, donosi bolest i odvraća od ibadeta". Ovdje je pravilo Poslanikov, a.s., stav da trećina trbuha treba služiti za hranu, trećina za piće, a trećina da ostane prazna kako bi se lakše disalo.

Ima hrane koja je, inače, halal dopuštena, ali je u određenim situacijama trebamo izbjegavati. Hranu koja ima intenzivan miris, koja nas napuhuje, od koje podrigujemo i slično treba izbjegavati kada planiramo izlaske na javna mjesta ili se želimo s nekim družiti. To je, primjerice, crveni i bijeli luk i dr.

PRIPREME ZA OBJED

Muslimani objedu prilaze kao ibadetu kroz koji zahvaljuju Uzvišenom Bogu na Njegovim darovima. Oni se za svaki svoj objed pripremaju vrlo temeljito. U te pripreme spada:

- priprema potrebne hrane za objed,
- priprema mjesta za objed i
- osobne pripreme.

PRIPREMA HRANE

Što se priprema hrane tiče ovdje nećemo ulaziti u postupak pripreme koji, prvenstveno, ulazi u kulinarsku vještinu. Reći ćemo samo da i u fazi pripreme muslimani hranu tretiraju sa osobitom pažnjom i zahvalnošću Milostivom Bogu što nam ju je podario.

Potrebno je, međutim, napomenuti da su žene koje su bile vješte u pripremanju hrane i koje su dobro poznavale red i ceremonijal na sohbetima (aščikadune) bile osobito cijenjene

Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove svoje stvorio, i ukusna jela?" Reci: "Ona su za vjernike na ovom svijetu, na onom svijetu su samo za njih." Eto, tako Mi podrobno izlažemo dokaze ljudima koji znaju.

عَنْ هِشَامٍ قَالَ: «أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ عَائِشَةَ ر.ع. قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَعَم) يُحِبُّ الْحُلُوى وَالْعَسَلُ»
(فتح الباری - ۵۴۳۱)

"Pripovijedao je Hišam da je njegov otac pričao kako je Aiša r.a. govorila da je Poslanik, a.s., volio slatko i med."

HARAM

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ الْمَيْتَةُ وَالِدَمُّ وَالْحَمُّ الْخَنْزِيرُ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصَبِ...
ذَلِكُمْ فَسْقٌ...

(المائدة - ۳)

Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo, a ne Allahovo ime, i što je udavljeno i ubijeno; i što je strmoglavljeno, i rogom ubodeno, ili od zvijeri načeto - osim ako ste ga preklali - i što je na žrtvenicima žrtvovano...
To je porok...

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.

(المائدة - ۹۰)

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo: zato se toga klonite da biste postigli što želite.

PRETJERIVANJE JE GRIJEH

وَأَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ، وَأَحْسِنُوا، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.

(البقرة - ۱۹۵)

I imetak na Allahovom putu žrtvujte, i sami sebe u propast ne dovodite, i dobro činite; Allah, zaista, voli one koji dobra djela čine.

«... وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ

u svojim sredinama. Bile su pozivane u kuće da svoja iskustva prenesu djevojkama i mladim ženama. Kod velikih sohbeta bilo je obavezno da se angažira iskusna aščikaduna koja je vodila računa da se sve što je potrebno pripremi, a posebice da sohbet protekne u uobičajenom redu, jer je važno znati kad i kako se priprema koje jelo, ali i kada i kako se poslužuje.

U prostorima u kojima se drži i priprema hrana, kao što su kuhinje i špajzi, osobito se vodi računa o higijeni. Pazi se da su hrana i piće u zatvorenim posudama ili ako su u platnenim i drugim omotima da budu propisno zapakirani. Naše su nene govorile da šejtani pušu i pljuju u otvorene posude. Brašno, mrve i ostala hrana ne rasipaju se okolo, a ukoliko se prospu, onda ih treba što prije pokupiti. Posebno se smatra grijehom ako bi se po njima gazilo.¹

Osobe koje pripremaju hranu posebice vode računa o osobnoj higijeni, osobito da to rade čistim i svježe opranim rukama, da im vlasi kose ili nešto drugo ne bi upalo u hranu. U našoj tradiciji je obavezno zaviti kosu dok se radi oko hrane kako dlaka ni slučajno ne bi upala u hranu. Naći dlaku u hrani se smatra sramotom za domaćicu.

Strogo se vodi računa da se hrana priprema na čistu mjestu (stolu, siniji, dasci, sudu ili bošči) i da se voće, povrće, žitarice, jaja i meso neposredno prije početka pripreme dobro očiste i operu. Posebice se vodi računa da posude nisu oštećene tako da bi dijelovi okrunjena posuđa došli u hranu.

Muslimani upotrebljavaju mnogobrojno i raznovrsno posuđe za pripremu i posluživanje hrane. U nekim se hrana samo priprema dok se u drugim i poslužuje (dolme, pite, slastice i dr.). Međutim, oni vode računa o islamskoj zabrani zlatnog i srebrenog posuđa i uglavnom poštuju tu zabranu. Obavezno je da posuđe bude čisto, sjajno i uglancano.²

MJESTO ZA OBJED

Hranu nikako ne treba uzimati usput i bilo gdje. U muslimanskim kućama koje su poštivale red i običaj, a takvih je većina, vrijeme i mjesto za objed bilo je tačno i precizno određeno. Vrijeme je najčešće bilo povezano s vremenom

...jedite i pijte, ali nemojte pretjerivati, jer Bog ne voli one, koji pretjeruju!

لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ.

(احمد وابن ماجه)

“Ne nanosite štetu ni sebi ni drugima (ničim i ni u čemu).”

UMJERENOST JE VRLINA

عَنْ أَبِي كَرِيمَةَ الْمُقَدَّادِ بْنِ مَعْدٍ يَكْرُبَ ر.ع. قَالَ: «سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مَلَأَ أَدَمِي وَعَاءَ شَرًّا مِنْ بَطْنٍ بِحَسَبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتُ يُقْمَنَ صُلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا مُحَالَءَ فَثَلْثُ لَطْعَامِهِ، وَثَلْثُ لِسِرَابِهِ، وَثَلْثُ لِنَفْسِهِ».

(ترمذی)

Prenosi se od Ebu Kerima el-Mikdada, sina Ma'da Jekriba, r.a., da je rekao: “Čuo sam Allahova Poslanika, a.s., kako govori: ‘Nema gore posude koju čovjek može napuniti od svog trbuha. Dovoljno je čovjeku i nekoliko zaloga da stoji uspravno pa ako bude u stanju uzeti više, neka mu jedna trećina trbuha bude za hranu, jedna trećina za vodu a treća slobodna (da može lahko disati).”

IZBJEGAVATI INTENZIVNE MIRISE

عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: «حَدَّثَنِي عَطَاءٌ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ر.ع. زَعَمَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَكَلَ ثَوْمًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ لِيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا».

(فتح الباری - ٥٤٥٢)

Pripovijedao je Ibn Šihab: “Kazivao nam je Ata’ da je Džabir ibn Abdullah prenio od Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: ‘Neka ne ulazi u naše društvo ili u naše džamije onaj ko je jeo bijelog ili crvenog luka.”

DRŽATI HRANU

U ZATVORENIM POSUDAMA

(عَنْ) جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ ر.ع. يَقُولُ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ): إِذَا كَانَ جُنْحُ اللَّيْلِ - أَوْ أَمْسَيْتُمْ - فَكُفُّوا

pojedinih namaza. Objedovalo se, najčešće, na određenom mjestu sa za to predviđenog inventara i sa priborom koji se za to koristi.

U nas je tradicija da su glavni objedi bili za sofrom (sinijom)³ dok su se manji uzimali za demirlijom⁴ ili sofricom. Za demirlijom i sofricom se služe doručci, večere, užine i osoljaji a ponekad i kahva za veće društvo. Jelo se najčešće sjedeći na podu ponekad i sjedeći na minderu a hrana se postavljala na peškune.

Ispod sinije, demirlije ili peškuna pret hodno se prostire bošča (pamučni ili laneni čaršaf) kako mrve ili drugi otpaci hrane ne bi padali na prostirku (čilime). Druga bošča, najbolje bijela ili neke pastelne boje, stere se preko stola, sinije ili peškuna.

Danas se, ipak, najčešće objeduje za stolom. Mislim da to nije neislamski način i da je on već uobičajen te da će tako i ostati. Lijepo je da čuvamo svoju tradiciju i jedemo za sofrom, ali mislim da suviše ne griješimo ako jedemo za stolom vodeći računa o islamskim propisima. Isto tako način opreme stola je, uglavnom, preuzet "zajedno sa stolom". Mislim da i ovdje moramo voditi računa da opremanja stola i ceremonijal za stolom nikako ne budu suprotni Šerijatu.

Opremanje sofre ili stola zavisi od vrste obroka i od jelovnika koji je za taj obrok pripremljen. Po rasporedu i vrsti pribora za jelo možemo "pročitati" redoslijed pa čak i vrstu jela koja vas očekuje. Lijepo uređena i pripremljena sofrina ili stol ima mnogo prednosti. Ono treba osigurati nesmetano i udobno odvijanje obroka, svojom estetikom pridonose ugodnosti objeda.

Ukoliko sofrina ili stol nisu dobro pripremljeni, onda je potrebno često ustajati kako bi se pribavilo ono što nedostaje a pri većem broju konzumenata stalno trčkanje stvara kaos i srklet koji umanjuju udobnost i ljepotu objeda.

Tako bi standardno opremanje sofre (ili stola) izgledalo po prilici ovako:

- Sofru (stol) prekriti bijelim ili stolnjakom u nekoj pastelnoj boji koji mora biti namijenjen samo jelu i uvijek čist.
- Postaviti salvete platnene ili papirne i bezne boščice ili bezne peškire kojim se zastiru preko krila.

مَنْ اللَّيْلِ فَحَلُّوهُمْ، فَأَغْلِقُوا الْأَبْوَابَ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ بَابًا مَغْلَقًا، وَأَوْكُوا قَرَبَكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَحَمَرُوا آيَاتِكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَلَوْ أَنْ تَعْرَضُوا عَلَيْهَا شَيْئًا، وَأَطْفَتُوا مَصَابِيحَكُمْ.»

Pripovijedao je Džabir, sin Abdullahov, r.a.: "Rekao je Allahov Poslanik, Allah ga pomilovao i spasio: 'Kada nastupi noć - ili kada počne padati suton - ne ispuštajte svoju djecu iz kuće jer je to vrijeme kada se šejtani (posebno) aktiviraju. Pa kada protekne jedan sat možete im dozvoliti da izađu. Tada zatvorite vrata (zaključajte), i pritom spomenite Allahovo ime (s bismilom) jer zaista šejtani neće otvoriti vrata zatvorena uz izgovaranje riječi Bismillahi! I zavezujte otvore vaših mješina s vodom ili hranom, i pri tome spomenite Allahovo ime. I pokrivajte svoje posude, i pritom, opet, spomenite Allahovo ime pa makar da ih nečim prekrijete. I pogasite svjetiljke."

JESTI POMOĆU NOŽA

عَنْ زُهْرِيٍّ قَالَ: «أَخْبَرَنِي جَعْفَرُ بْنُ عَمْرٍو ابْنُ أُمِّيَّةَ أَنَّ أَبَاهُ عَمْرُو ابْنَ أُمِّيَّةَ أَحْبَبَهُ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ (صَلَعَم) يَحْتَرُّ مِنْ كَنْفِ شَاةٍ فِي يَدِهِ، فَذَعَى إِلَى الصَّلَاةِ، فَأَلْقَاهَا وَالسَّكِينِ الَّتِي يَحْتَرُّ بِهَا، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى وَتَوَضَّأَ.»

Pripovijedao je Zuhri: Izvijestio me je Džafer ibn Amr ibn Umejje da mu je njegov otac, Amr ibn Umejje, pričao da je vidio Vjerovjesnika, pomilovao ga Allah i spasio, kako siječe (sebi meso) sa ovčije plečke koju je držao u ruci. Kada je čuo poziv za namaz, oštavio je i plečku i nož kojim je odsijecao meso pa uštao i klanjao, ne abdesteći se.

ZABRANA ZLATNOG I SREBRENOG POSUDA

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَج.: «إِنَّ الَّذِي يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ إِذَا يُجْرَجُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ.» (مسلم)

- Solanica, kao i posudice sa biberom i drugim začinima, bolje da su za posipanje nego klasične.

- Bokal s vodom i dovoljnim brojem čaša postavljenim tako da se u njih voda odmah može točiti. Čaše za vodu se zapravo postavljaju s desne strane tanjura.

- Korpica sa narezanim kruhom prekrivena salvetom.

- Drveni ili neki drugi podmetač na koji se postavljaju posude s vrelom hranom iz koje se pune tanjuri.

- Za svaku osobu serviraju se po dva tanjura, duboki za čorbu i plitki za glavno jelo (kuhanja, pite, pečenja), kao i manji tanjur za salatu (ako je predviđena).

- Oko tanjura se s desne strane servira kašika i nož, s lijeve viljuška a ispred tanjura kašičica i viljuškica za slatko; hošaf ili kiselo mlijeko. Ako neka vrsta jela nije predviđena, onda ni pribor za nju nije potreban na stolu (sofri).

- Tanjurić za kolač i posuda za kompot obično se ne postavljaju na stol (sofru) dok se ne završi s glavnim jelom i sofra ne pospremi. Oni se iznesu nakon pospremanja stola ili se eventualno kolač i kompot u njima i donesu i poslužuju.

Ako su za sofrom gosti ili je u pitanju veći zifafet, sofra (stol) će se postaviti nešto drugačije, iako osnovna "načela" ostaju ista. Ako su u pitanju veliki zifafeti, broj tanjura zavisi od broja jela i oni se mijenjaju, kako se mijenjaju jela. Isti je slučaj i s ostalim priborom (kašike, viljuške, noževi, kutlače i ostali pribor za posluživanje).

Neka jela se služe u jednoj zajedničkoj posudi, odnosno tepsiji: pite, prije svega, odnosno ona jela koja se mogu prihvatiti rukom. Tada se jede direktno iz posude ili se svako posluži i sam sebi servira u tanjur. U nas se neka jela, inače, jedu rukom: pite i suhi kolači ili kao što se somun umače u čimbur i dr. Tada se hrana prihvata s tri prsta, nikako cijelom rukom. Ovo je svakako higijenski jer je pranje ruku neposredno prije jela obavezno.

U nas nije običaj da se objeduje uz zapaljene svijeće.

Ko jede ili pije iz zlatnog ili srebrnog posuđa zasigurno svoj trbuh puni džehennemskom vatrom.

تَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صلعم) أَنْ تَشْرَبَ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَأَنْ تَأْكُلَ فِيهَا، وَعَنْ بُنْسِ الْحَرِيرِ وَالذَّبْيَاجِ وَأَنْ تَجْلِسَ عَلَيْهِ، وَقَالَ: «هُوَ لَهُمْ (أَيُّ لِكَاْفِرِينَ) فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ.»

(البخارى)

"Resulullah, a.s., nam je zabranio da jedemo ili pijemo iz zlatnog ili srebrnog posuđa kao i da oblačimo i proširemo svilu i brokat." I rekao je: "Oni pripadaju njima (nevjernicima) na dunjaluku, a nama na ahiretu."

OSOBNJE PRIPREME

...إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ.

(البقر - ٢٢٢)

...Allah voli one koji se kaju i one koji se čiste

عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلعم): «بَرَكَتُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ.»

(الترمذى وأبو داود)

Prenosi se od Selmana, r.a., da je Poslanik, a.s., rekao: "Imat ćete bereket u hrani ako operete ruke prije i poslije jela."

BISMILA NA POČETKU

عَنْ عَائِشَةَ ر.ع. قَالَتْ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلعم) إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى، فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ.» (أبو داود و الترمذى)

Prenosi se od Aiše, r.a., da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Kada neko od vas počne jesti neka spomene Allahovo ime, a ako zaboravi na početku neka ga spomene kada se sjeti i neka kaže: 'Bismillahi, evvelehu ve ahirehu'" (Njegovim imenom počinjem i završavam).

OSOBNJE PRIPREME

U obavezne osobne pripreme spada pranje ruku. Higijena je sastavni i neizostavni dio islama. Naša svakodnevica mora biti organizirana po najvišim higijenskim standardima. Uvjet za valjanost većine naših ibadeta je i besprijekorna čistoća. U proizvodnji i pripremi hrane i pića potrebno je poštivati i provoditi maksimalno moguće higijenske standarde kao i prilikom njihova konzumiranja.

Tako je prije objedovanja obavezno oprati ruke. Nekada je snaha, kćerka ili neka druga mlada osoba polijevala na ruke, noseći leđen u lijevoj ruci, ibrik u desnoj a peškir preko za-pešća lijeve ruke, ili polijevajući nad leđenom ukraj sobe. Po potrebi bi bio i sapun na raspolaganju. Danas se ruke peru u kupatilu a neko mlađi, pogotovo ako za objedom ima gostiju na hodniku, ispred kupatila dodaje peškir ili se gosti odvedu do lavaboja i pokaže im se peškir kojim će obrisati ruke.⁵

BISMILA NA POČETKU

Muslimani su svjesni da su im hrana i piće neophodni za očuvanje života i zdravlja. Svjesni su i da ih mogu dobiti jedino u "Božijim tvornicama života". Svjesni su i užitaka koje im Svevišnji omogućuje darujući ih ovim blagodatima.

Muslimani koji po samom svom imenu jesu oni koji su (u svemu) predani i pokorni Bogu, svakim svojim činom žele to posvjedočiti. Oni, zato, hranu i piće, prvenstveno, uzimaju kako bi produžili život, sačuvali zdravlje i imali energije za služenje Njemu.

Zbog svega navedenog muslimani jedu i piju u Allahovo, dž.š., ime, odnosno tek pošto izgovore:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog.

Lijepo je da domaćin, pogotovo ako za sofrom sudjeluju i djeca, Bismilu izgovori poluglasno kako bi se svi podsjetili na ovu obavezu.

DRŽANJE ZA SOFROM

Rekao je Muhammed, a.s., Ebu Hurejri da se hrana i piće uzimaju sjedeći. Rekao mu je: "Sjedi i pij!" Ovo je ponovio nekoliko puta

أَبُو جُحَيْفَةَ يَقُولُ: « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَعَم): إِنِّي لَا أَكُلُ مُتَكِنًا. »
(فتح الباری - ۵۳۹۸)

Pripovijedao je Ebu Džuhejf da je Poslanik, a.s., rekao: "Ja ne običavam jesti izvalivši se."

JESTI PAŽLJIVO

عَنْ عُمَرَ ابْنِ سَلَمَةَ قَالَ: « كُنْتُ غُلَامًا فِي حُجْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَعَم) وَكَانَتْ يَدِي تَطْبِيشُ فِي الصَّحْفَةِ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَعَم): يَا غُلَامُ سَمَّ اللَّهُ وَكُلْ بِيَمِينِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ. » فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ.
(متفك عليه)

Prenosi se od Omera ibni Ebi Seleme da je rekao: "Raštao sam kao dječak u kući Allahova Poslanika, s.a.v.s., a imao sam naviku nemarno uzimati hranu (uzimao sam hranu sad s jednog sad s drugog mješta posude), pa me je Poslanik, a.s., opomenuo rekavši: 'Dječaće, spomeni Božije ime (prije jela), jedi desnom rukom i jedi ono što je ispred tebe.' Nakon toga sam se stalno držao ovih Poslanikovih, a.s., uputa."

NE PUHATI U HRANU

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَعَم): إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ.. »
(فتح الباری - ۱۰۰/۱۰)

Prenosi se od Abdullaha ibn Ebu Katade, a on od svog oca da je pripovijedao kako je Poslanik, a.s., rekao: "Kada neko od vas pije, neka ne puše u posudu..."

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَعَم) نَهَى أَنْ يُتَنَفَّسَ فِي الْإِنَاءِ.

(مسلم)

Prenosi se od Ebu Katade, a on od svoga oca, r.a., da je Božiji Poslanik zabranio puhanje u posudu (vrelu hranu).

NAČIN UZIMANJA HRANE I PIĆA

Piti i objedovati treba uz punu pažnju i poštovanja kako prema hrani, na kojoj tako iskazujemo zahvalnost Milostivom Bogu tako i prema onima koji su nam pripremili ili nas poslužuju hranom, ali i onima s kojima objeđujemo. Sve mora biti uz dostojanstveno i uljudno držanje.

Generalno uzevši, hranu i piće treba konzumirati sjedeći za sofrom, stolom ili nečim sličnim. Nije lijepo jesti i piti stojeći, izvalivši ili zavalivši se, pogotovo ne hodajući.

DRŽANJE ZA SOFROM

Za sofrom treba sjediti pristojno. To znači uspravno, blago nagnut prema stolu ili sofri, jesti desnom rukom, pažljivo pripremajući i uzimajući zalogaje. Kruh, pitu, meso ili kolače prvo trebamo iskomadati u sitne zalogaje a onda ih pažljivo jesti jedan po jedan. Nikako ne smijemo komad držati u ruci i gristi. Kašiku, vilicu i nož trebamo upotrebljavati oprezno i pažljivo. Ukoliko jedemo iz zajedničke posude ili se iz nje poslužujemo, trebamo uzeti ono što je ispred nas i nije pristojno preturati hranu.

Započeti sa jelom treba tek pošto nas domaćica ili domaćin pozovu. To se obično čini riječima bujrum ili izvolite, poslužite se.

Jesti i piti nikako ne smijemo nepažljivo, halapljivo, mljackajući, otvorenih usta, podrigujući. Ne smijemo čačkati zube, rasipati, prskati i prolivati oko sebe i po sebi, niti na bilo koji drugi način biti neuljudan i nepažljiv prema hrani ili prema onima s kojima zajedno objeđujemo.

Hranu prije jela trebamo ohladiti do temperature ugodne za jelo. U hranu ne treba puhati. Ukoliko se radi o hrani koja je u tečnom stanju (čorba, čaj, kahva i dr.) možemo je blago i lagano promiješati. Hranu u čvrstom stanju, eventualno, možemo iskomadati kako bi se lakše i brže ohladila. Najbolje je sačekati da se hrana sama ohladi pa je onda poslužiti.

Smatramo da je posebno važno istaći da objedovati treba u miru i da se dostojanstvo objeda i mir konzumenata ne treba remetiti. Svoj objed ne moramo prekinuti, čak, niti ako čujemo poziv na namaz.

NE BITI HALAPLJIV

حَدَّثَنَا جَبَلَةُ بْنُ سُوَيْمٍ قَالَ: «أَصَابَنَا عَامٌ سَنَةَ مَعَ ابْنِ الزُّبَيْرِ رَزَقْنَا تَمْرًا فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ ابْنُ عُمَرَ يَمُرُّ بِنَا وَتَحَنُّنًا نَأْكُلُ، وَيَقُولُ: لَا تُقَارِنُوا، فَإِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّمَ) نَهَى عَنِ الْقِرَانِ ثُمَّ يَقُولُ: إِلَّا أَنْ يَسْتَأْذِنَ الرَّجُلُ أَحَاهُ.»

(بخارى)

Pričao nam je Džebel b. Suhajm: "Zadesila nas je godina oskudice dok smo bili sa Ibn Zuhejrom. Živjeli smo od hurmi. I kad je Abdullah b. Omer prošao pored nas, dok smo jeli, rekao nam je: 'Ne jedite po dvije skupa, jer je Božiji Poslanik, a. s., to zabranio', a onda je dodao: 'osim ako se dobije dopuštenje svoga brata da se tako učini.'"

Muhammed, a. s., je za sofrom rekao nekom ashabu: "Poštedi nas svoga podrigivanja."

عَنْ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّمَ) قَالَ: «إِذَا أَقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَحَضَرَ الْعِشَاءُ فَأَبْدُوا بِالْعِشَاءِ.»

(فتح الباری - ۵۴۶۵)

Pripovijedao je Hišam ibn Urve da mu je kazivao otac da je čuo kako je h. Aiša govorila da je Poslanik, a. s., rekao: "Kada čujete najavu za početak akšam-namaza a postavljena je večera, prvo večerajte."

PODIJELITI S DRUGIMA ALLAHOVE BLAGODATI

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ، وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ.

(البقرة - ۲۶۷)

O vjernici, udjelujte (podijelite s drugima) od lijepih stvari koje stječete i od onoga što vam mi iz zemlje dajemo, ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili - kad ni vi sami to ne biste primili, osim zatvorenih očiju.

I znajte da Allah nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan.

ZAJEDNIČKI OBJED

U islamu je posebice pohvalno zajedničko objedovanje i treba ga prakticirati kad god je to moguće. Ono učvršćuje ljubav i solidarnost u zajednici.

Zajednički objed je posebice važan za porodicu kao temeljnu društvenu instituciju i osnovnu ćeliju društva. Sofra uz ognjište je najčešći simbol porodice. Zato porodični život treba tako organizirati da se cjelokupna porodica kad god je to moguće okupi za zajedničkom sofrom. Sami trebamo objedovati samo onda kad smo spriječeni uzeti učešća za zajedničkom sofrom.

S obzirom na dinamiku savremenog života i raznovrsnost obaveza svakog člana porodice, treba, svakako, makar jedan dnevni objed organizirati za zajedničkom sofrom kojemu trebaju prisustvovati svi članovi porodice.

Uvrh sofre ili uvrh stola sjedi domaćin ili najstariji član porodice. On prvi počinje s jelom a bilo bi lijepo i da na kraju prouči jemekdovu.

SOHBET ZIJAFET

Lijepo je pripremiti i širu porodicu (rodbinu), bliske prijatelje i susjede pozvati na zajednički objed (sohbet). Lijepe su prigode za to porodične svečanosti, blagdani, iftari i dr. Na taj način jačamo međusobnu solidarnost, ljubav, slogu i povjerenje.

Sohbeti (zijafeti) su u Bošnjaka vrlo popularni i česti. Ni jedan značajan događaj niti prigoda obično ne prolaze bez sohbeta. Ovisno o prigodi i vremenu ovisi broj pozvanih i bogatstvo sofre. Tradicija, međutim, vrlo precizno regulira kompletnu proceduru: od načina pozivanja gostiju, načina organizacije, dočeka i prijema gostiju, do toga ko učestvuje u organizaciji, ko šta priprema, načina posluživanja, (od kahve dočekuše do kahve ispraćuše) načina pripreme posluživanja, redosljeda, bogatstva i načina konzumacije hrane, čak način pranja ruku prije i pranja ruku i ispiranja usta poslije jela, načina i reda pri sjedenju.

Na zijafet se poziva (usmeno, pismeno ili putem elektronskih medija). Ako se zijafetom obilježavaju neki značajni porodični događaji, lijepo je uputiti ukusno dizajnirane pismene

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ ر.ع. «عَنِ النَّبِيِّ (صَلَعَم) قَالَ: أَطْعِمُوا الْجَائِعَ، وَعَوِّدُوا الْمَرِيضَ، وَكُفُّوا الْعَانِي.»
(فتح الباری - ۵۳۷۳)

Pripovijedao je Musa el-Eša'ri da je Poslanik, a.s., rekao: "Nahranite gladnog, obilazite bolesnog i pomozite ljudima da se oslobode muka i patnji."

عَنْ عُمَرَ ابْنِ الْحَطَّابِ قَالَ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَعَم): كُلُوا جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا، فَإِنَّ الْبِرَّكَهَ مَعَ الْجَمَاعَةِ.»
(ابن ماجه)

Pripovijedao je Omer ibn el-Hattab da je Poslanik, a.s., rekao: "Jedite skupa i ne razdvajajte se, jer je bereket u zajedničkom objedu."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَعَم): طَعَامُ الْإِنْسَانِ كَافِي الثَّلَاثَةِ وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْأَرْبَعَةِ.»
(مسلم)

Pripovijedao je Ebu Hurejre da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Jelo pripremljeno za dvojicu dovoljno je da nahrani trojicu, a jelo za trojicu dovoljno je za četvericu."

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: «كَانَ مِنَ الْأَنْصَارِ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ أَبُو شُعَيْبٍ، وَكَانَ لَهُ عَلَامٌ لِحَامٍ، فَقَالَ: اصْنَعْ لِي طَعَامًا أَدْعُوا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَعَم) حَامِسَ خَمْسَةَ، فَدَعَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَعَم) حَامِسَ خَمْسَةَ، فَتَبِعَهُمْ رَجُلٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَعَم): إِنَّكَ دَعَوْتَنَا حَامِسَ خَمْسَةَ، فَهَذَا رَجُلٌ قَدْ اتَّبَعَنَا، فَإِنْ شِئْتَ أَذِنْتُ لَهُ وَإِنْ شِئْتَ تَرَكْتَهُ.» قَالَ: بَلْ أَذِنْتُ لَهُ.»

(فتح الباری - ۵۴۳۴)

Pripovijedao je Ebu Meš'ud Ensarija: "Bio jedan ensarija po imenu Ebu Šu'ajb koji je imao dječaka (slugu) mesara kome je zapovjedio da pripremi objed na koji želi pozvati Poslanika, a.s., s društvom pa kada je došao Poslanik sa ostalim pozvanim društvom za njima je išao i jedan (nepozvan) čovjek pa je Poslanik, a.s., rekao:

'Pozvao si nas na objed kao društvo a ovaj čovjek nas je slijedio pa ako želiš možeš i njega počastiti a ako ne želiš ne moraš, pa je Ebu Šu'ajb rekao: 'Neka i on ostane s nama.'"

pozivnice. Poziv uvijek mora biti potpuno jasan: mora se jasno razumjeti ko se poziva, pojedinac, bračni par, čitava porodica ili tačno određeni članovi porodice, zašto se poziva, vrijeme zijafeta i svakako poziv mora biti upućen dovoljno prije zijafeta da pozvani može planirati svoje vrijeme. Pozvani se mora odazvati ili uljudno ispričati. Nikako ne smije jednostavno ne doći!

Pri sohbetima posebno je važna uloga domaćina koji pozorno mora pratiti potrebe i eventualne probleme gostiju. Mora voditi računa da svi budu lijepo posluženi i da se ugodno osjećaju. On se prvi prihvaća jela i ostaje do kraja za sofrom. Pretjerivanje u jelu i piću nije dozvoljeno a domaćin to pravilo ne mora potpuno poštivati, kako gosti ne bi prestali jesti prije nego se zasite, ukoliko bi to domaćin učinio.

Domaćica često za sofrom "kudi svoja jela" pravdajući se, tobože, nekim objektivnim okolnostima "kako joj priprema hrane nije potpuno uspjela". Krajnje je nepristojno složiti se s njenim "tvrdnjama" jer ona zapravo očekuje kompliment gostiju.

Ona će stalno nutkati goste da jedu a ako primijeti da je nečiji tanjur prazan odmah će ga pokušati napuniti. Bez obzira na to, grijeh je ostavljati hranu u tanjurima jer ta hrana obično završi u smeću. Što se razgovora uz jelo tiče treba poštovati nekoliko pravila:

- razgovarati što manje,
- razgovarati bez mnogo gestikulacija,
- ne smijati se, pogotovu ne grohotom,
- ne zapodijevati razgovore koji bi mogli zgaditi hranu ili koji bi stidljivim gostima mogli sugerirati da izbjegavaju objed,
- ne razgovarati s hranom u ustima,
- ne žvakati otvorenih usta,
- ne jesti prebrzo,
- uzimati hranu u manjim zalogajima,
- ne jesti ni presporo.

Prije početka zajedničkog objeda u Bošnjaka je bio običaj da se "polije na ruke". Mlađa osoba dolazi sa leđenom, ibrikom i ručnikom i idu od gosta do gosta, počevši od najvažnijeg gosta, a potom kreću na desnu stranu dok ne zatvori krug polivši svima na ruke. Nakon objeda se ponavlja sličan ceremonijal kada gosti peru ruke i ispiru usta.

عَنْ جَعْفَرَ ابْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ) إِذَا أَكَلَ مَعَ قَوْمٍ كَانَ آخِرَهُمْ أَكْلًا».

(بيهقي)

Prenosi se od Džafera b. Muhammeda a on od svoga oca, r.a., da je rekao: "Kada bi Božiji Poslanik jeo za sofrom sa drugima posljednji bi ostajao."

IZAPRATI USTA NAKON JELA

قَالَ يَحْيَى سَمِعْتُ بُشَيْرًا يَقُولُ: «حَدَّثَنَا سُؤدٌ حَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّمَ) إِلَى حَيْبَرَ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصُّهْبَاءِ - قَالَ يَحْيَى: وَهِيَ مِنْ حَيْبَرَ عَلَى رَوْحَةٍ - دَعَا بِطَعَامٍ، فَمَا أُوتِيَ إِلَّا بِسُوقِي، فَلَمَّا كُنَّا فَأَكَلْنَا مِنْهُ، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَمَضْمَضَ وَمَضْمَضْنَا مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّى بِنَا الْمَغْرِبِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.»

(فتح الباری - ۵۴۵۵)

Pripovijedao je Jahja da je čuo od Bušejra kako kaže: "Pričao nam je Suvejd da kada su išli sa Poslanikom, a.s., na Hajber, i kada su bili na Suhbi - a Jahja je govorio da je to na dan hoda od Hajbera - Poslanik, a.s., tražio je da se donese nešto za jelo pa su nam donijeli samo ječmena geršla pa smo to stavili u posudu za jelo i iz nje jeli pa je (Poslanik, a.s.) zatražio vodu i izaprao usta pa smo i mi izaprali usta a potom smo za Poslanikom, a.s., klanjali akšam-namaz a da se nije (Poslanik, a.s.) prethodno abdestio."

ODNOS PREMA HRANI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: «مَا عَابَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ) طَعَامًا قَطُّ: إِنْ اشْتَهَى شَيْئًا أَكَلَهُ وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ.»

(متفك عليه)

Pripovijedao je Ebu Hurejre: "Allahov Poslanik, a.s., nikad nije nalazio mahanu hrani. Ako bi mu se nešto dopadalo, jeo bi ga a ono što mu se nije dopadalo to bi ostavljao."

Na bošnjačkim sohbetima imam ili bula (zavisi da li je sofru muška ili ženska) su skoro uvijek među pozvanim gostima. Oni su, zapravo, tada "dirigenti" zajedničkog objeda. Svi čekaju da oni prvi započnu sa konzumacijom svakog jela i potom pozovu i ostale da se prihvate jela, a oni dovom i završavaju zajednički objed. Osim toga od njih se očekuje i da daju ton razgovoru uz objed, da eventualno ohrabre stidljive goste i dr.

Lijepo je za zajedničku sofru pozvati i one koji se slučajno zateknu na mjestima gdje se ona postavi. U nas je običaj da se odmah ne pristane na poziv. Zato se poziv ponavlja nekoliko puta. Nije, međutim, lijepo, ako mislimo pristati na poziv, suviše otežati.

NEGATIVNOSTI PRI SOHBETIMA

Česta je situacija da kod sohbeta ima dosta israfa. Pripremi se mnogo više hrane nego je potrebno za broj zvanica. Posrijedi je, često, želja za isticanjem i pokazivanjem. Mnogi na sohbetu pretjeruju u jelu i piću. Mnogo hrane koja pretekne često završi u kantama za smeće.

Nekad se to rješavalo tako da se gostima ili onima koji su nam pomagali u pripremi sohbeta (rođaci, komšije i prijatelji) pakovao zavežljaj ili paket preostale hrane da ponesu kući, djeci i ostalim ukućanima koji nisu bili na sohbetu.

Posebice treba ukazati da se na našim soframa često nađe alkohol i druga haram-jela i pića što je nedopustivo. Za takvim soframa je muslimanima zabranjeno sjediti, makar i ne učestvovali u konzumiranju harama.

ODNOS PREMA HRANI

Sva halal hrana i piće zaslužuju naše poštovanje i za sve moramo biti zahvalni Uzvišenom Allahu. Iz tog Allahova obilja mi ćemo uživati u onome što nam se sviđa i nema potrebe da bilo šta iz tog Božijeg obilja omalovažavamo. Ljepota islama je i u tome da nas Uzvišeni Bog nagrađuje čak i za uživanja ukoliko to činimo na halal-način i ako smo Mu na tome zahvalni. Tako će Allah nagraditi i uživaoce jela i pića koji Mu budu zahvalni.

Hranom i pićem čuvamo život i zdravlje,

BITI ZAHVALAN MILOSTIVOM ALLAHU

الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ، مِثْلُ الصَّائِمِ الصَّابِرِ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ
عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّمَ).

(فتح الباری - باب ٥٦)

Onome ko se najede i zahvaljuje Bogu na tome pripada nagrada kao strpljivu postaču - tako je Ebu Hurejre prenio od Poslanika, a.s.

عَنْ أَنَسٍ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا.»

(مسلم)

Pripovjedač je Enes da je Božiji Poslanik, a.s., rekao: "Zaista je Allah zadovoljan svojim robom koji pojede zalogaj, pa Mu zahvali na tome ili popije gutljaj pića pa Mu zahvali na tome."

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ) إِذَا فَرَّغَ مِنْ طَعَامِهِ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ.»

(ترمذی)

Pripovjedač je Seid Hudrija: "Kada bi Božiji Poslanik, a.s., završio s objedom izgovorio bi: 'Hvala Allahu Koji nas je nahranio, napojio i učinio muslimanima.'"

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّمَ) كَانَ إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مَكْفَى وَلَا مُودَع وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا.»

(فتح الباری - ٥٤٥٨)

Pripovjedač je Umama da je Poslanik, a.s., nakon završetka objeda učio: "Velika hvala Allahu i da nam ovo što smo pojeli bude ugodno i blagoslovljeno a da ovim nismo iscrpli svu svoju nafaku i da nam to ne bude zadnje (što si nam darovao), mi smo i dalje o Tebi ovisni, Gospodaru naš."

REDOSLIJED PRI PIJENJU

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ر.ع. أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّمَ) أَوْتَى بِلَيْنٍ قَدْ شِيبَ بِمَاءٍ، وَعَنْ يَمِينِهِ أَعْرَابِيٌّ وَعَنْ شِمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، فَشَرِبَ ثُمَّ أُعْطِيَ الْأَعْرَابِيُّ وَقَالَ: «الْأَيْمَنُ قَالَا يَمَن.»

ali samo ako ih uzimamo s mjerom. Neumjerenost u konzumiranju hrane i pića je šerijatski pokuđena pa i zabranjena a medicinski štetna. Govorili su naši stari da prejedanje "kvari vjeru, donosi bolest i odvraća od ibadeta".

OBJED TREBA ZAVRŠITI DOVOM

Musliman je zahvalan Milostivom Allahu na Njegovim blagodatima. Svaki zalogaj i svaki gutljaj traže našu zahvalnost Onome Koji nas opskrbljuje.

Nakon objeda treba izreći dovu, makar kraću, posebice poslije zajedničkog objeda. Poslije toga treba oprati ruke, zube i izaprati usta.

Nakon zahvale Bogu lijepo je pohvaliti domaćicu i osoblje koje nas je posluživalo, zazvati Božiji blagoslov na kuću i porodicu zbog učinjenog truda, troška i ikrama.

Ponekad se nakon objeda za sofrom ili stolom prelazi na sofu ili u gostinsku sobu ili na terasu gdje se nastavlja u nešto opuštenijoj i ležernijoj atmosferi sa kolačima, ako nisu konzumirani za sofrom, i najčešće uz kahvu ili čaj i sok.

Na kraju treba pospremiti sto, sofru ili neko drugo mjesto gdje se objedovalo, oprati posuđe i pribor za jelo, pospremiti preostalu hranu i pokupiti eventualno rasute mrve. Mrve i drugi ostaci hrane su u nas uvijek imali poseban tretman. Ti ostaci su obično služili kao hrana za životinje ili su eventualno stavljeni u živice ili cvijetnjake da bi ih pojele ptice i druge male životinje. U mom Šamcu bi ostatke kruha nosili i bacali sa Prudanskog mosta u Bosnu i govorilo se "idem nahraniti ribe". U Zvorniku bi, kada bi mrve bacili u Drinu govorili: "Ribama nafaka a nama sadaka". Ono što se nije imalo kome ili čemu dati (kao kosti) zakopavalo se negdje u kraju bašče.

KAHVA I ŠERBE

Često smo u situaciji da zajednički pijemo kahvu, šerbe, čaj ili neko drugo piće. Piti treba sjedeći a samo izuzetno, u situacijama kad smo u žurbi ili nismo u prilici sjesti pa piti, možemo piti i stojeći.

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَجَعُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّمَ) أَوْتِيَ بِشْرَابٍ فَشَرِبَ مِنْهُ - وَعَنْ يَمِينِهِ غُلَامٌ وَعَنْ يَسَارِهِ الْأَشْيَاحُ - فَقَالَ لِلْغُلَامِ: «أَتَأْذَنُ لِي أَنْ أُعْطِيَ هَاؤُلَاءِ؟» فَقَالَ الْغُلَامُ: «وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا أُؤْثِرُ بِنَصِيْبِي مِنْكَ أَحَدًا.» قَالَ: «فَتَلَّهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ) فِي يَدِهِ.» (فتح الباری - ۱۰-۶-۱۰)

Prenosi se od Sehla ibn Se'ida, r.a., da je Poslaniku, s.a.v.s., doneseno piće, dok je sa njegove desne strane sjedio jedan dječak a sa lijeve nekoliko starijih ljudi, pa pošto je pio, rekao je dječaku: "Hoćeš li mi dozvoliti da prvo dam da piju stariji?" Dječak na to reče: "Tako mi Allaha, Božiji Poslaniče, nikome ne bih ustupio ono što me od tebe zapadne." Kaže (Sehl): "Pa Resul, a.s., njemu dodade posudu s pićem."

NAČIN PIJENJA

عَنْ ثُمَامَةَ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: «كَانَ أَنَسُ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا وَزَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّمَ) كَانَ يَتَنَفَّسُ ثَلَاثًا.» (فتح الباری - ۱۰-۱۱۴)

Prenosi se od Semame ibn Abdullaha da je rekao: "Enes je pio na dva ili tri duška (predahujući) i govorio je da je i Poslanik, a.s., pio na tri duška."

عَنْ أَنَسِ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ) يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا وَيَقُولُ إِنَّهُ أَرَوَى وَأَبْرَأُ، قَالَ أَنَسُ: «فَأَنَا أَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا.» (مسلم)

Prenosi se od Enesa da je rekao: "Pio je Poslanik, a.s., uz tri predaha govoreći da to bolje gasi žeđ, zdravije je i korisnije a potom je Enes dodao: "...i ja pravim tri predaha pri pijenju."

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: «شَرِبَ النَّبِيُّ (صَلَّمَ) قَائِمًا مِنْ زَمْزَمَ.» (فتح الباری - ۱۰-۱۰۰)

Pripovijedao je Ibn Abbas: "Poslanik, a.s., je pio zemzem (vodu) stojeći."

Običaj je u nas da se rođaci, prijatelji i susjedi pozivaju na "kahvu" (sijelo) i budu počašćeni kahvom, šerbetom (sokom). Tradicionalna bosanska kahva se vrlo često služi uz rahatlokum. Često u tim prigodama uz kahvu i šerbe budu posluženi i kolači (baklava, hurmašice, halva i drugo slatko).

U nekim krajevima Bosne sijeldžijama se zna iznijeti i "osoljaj", slano jelo, najčešće neka pita (maslenica, burek i dr.) ili slani kolač, uljevak, slani lokumi, pastrma, sir i kajmak i dr. Na večernjim sijelima se, posebice na selu, znalo poslužiti voće, svježe ili suho (jabuke kruške, šljive, orasi, kesteni, šipci, smokve, hurme, sjemenke, kokice, zimi četenija i dr.).

Glavni cilj takvih poziva je, zapravo, druženje i razgovor. Najčešće su to večernja sijela ili kratki posjeti neradnim danima.

Prijatelji, posebice kada se susretnu u čaršiji, jedni druge pozivaju na "kahvu" u kafanu. U Bosni su se kafane, ili kako se danas najčešće imenuju kafići, nazivale jednostavno KAHVA (Kahva kod Mehe, i dr.). Ta druženja su obično udvoje ili u manjem društvu. Čašćenja su tada, svakako, nešto skromnija.

Postoji, međutim, i redovno okupljanje porodice uz kahvu. Takva je, naprimjer, jutarnja kahva koja se služi odmah poslije sabah-namaza a prije doručka. Druga obavezna porodična kahva jeste ona poslijepodnevna, neki reknu ikindijica, koja dolazi poslije ručka i poslijepodnevnog odmora.

Kahva se nekada služila na mangali (u nekim krajevima Bosne se rekne i dagara), sa žarom, uz koji su stajali kahvenjaci iz kojih se ulivala u findžane sa zarfom (mala metalna zdjelica). Sve to da bi što duže ostala topla, tačnije vrela, jer se kahva pila prvenstveno radi ćeifa i muhabbeta. Kahva se, zapravo, blago srče u kratkim gutljajima. Pije se obavezno s kockom a nikako sa sitnim šećerom. Često se pije i s rahatlokumom ili nekim drugim slatkim lokumima.

Mladež i djeca nekada nisu pili kahvu ili ako je neko od mlađih to i činio nije to činio pred starijima kao što nije ni pušio pred starijim. To se smatralo sramotom.

أَتَى عَلَى رَج. عَلَى بَابِ الرَّحْبَةِ بِمَاءٍ فَشَرِبَ قَائِمًا فَقَالَ:
«إِنَّ نَاسًا يَكْفُرُونَ أَن يَشْرَبُوا وَهُوَ قَائِمٌ، وَإِنِّي رَأَيْتُ
النَّبِيَّ (صَلَّمَ) فَعَلَّ كَمَا رَأَيْتُمُونِي فَعَلْتُ.»
(فتح الباری - ۱۰ - ۱۰۰)

Donesena je Aliji, r.a., voda dok je on stajao na širokim (ulaznim) vratima pa je on tako stojeći pio govoreći: "Neki ljudi smatraju pokuđenim pijenje stojeći a ja sam vidio Poslanika da čini kako vidite mene sada da to činim."

U Bosni postoji pravi kult pečenja i pijenja kahve. Nema bosanske kuće koja nema pribora za pripremanje kahve (od prženja do pečenja) i gdje se tradicija i vještina pripremanja prave bosanske kahve ne njeguje. Međutim, i među Bošnjake, naročito mlađe, prodire običaj pijenja espresso, nes i drugih stranih pripravaka kafe i drugih pripravaka od kafe. U bosanskim kućama se, nasreću, i dalje njeguje stara tradicija pripremanja prave bosanske kahve ili kako se u Bosni kaže kahva se *peče* (zbog obavezne procedure u pripremi kahve).

Ponekad smo u situaciji da pijemo vodu ili sok. Bolje je sjesti i piti, ukoliko u tome nismo spriječeni ili ne žurimo. U žurbi ili kad smo spriječeni sjesti možemo piti stojeći. Pravilo je ako pije više osoba, da prvo budu posluženi oni koji po nekoj usvojenoj društvenoj hijerarhiji imaju prednost, stariji po godinama, činu, položaju, tituli itd. Osnovno pravilo je poslužiti prvog po časti a potom prvog s njegove desne strane, i tako redom.

Piti treba u kratkim gutljajima, predahujući. U piće ne treba puhati. Ako se pije vrela piće trebamo ga ohladiti do za pijenje ugodne temperature.

Mislim da se samo po sebi razumije, ali da ipak još jednom napomenemo, prije pijenja trebamo poručiti Bismilu, a nakon pijenja izreći zahvalu Uzvišenom Bogu, makar rekavši elhamdu lillâhi a lijepo bi bili izreći i onu kratku Poslanikovu, a.s., dovu koju smo naveli u poglavlju o zajedničkom objedu. **m**

BILJEŠKE

¹ Naši stari su imali posebne prostorije u kojima su čuvali hranu. To su magaze i sutluci, posebni objekti koji su građeni u avlijama. Građeni su u hladovini pored bunara, najčešće su bili sagrađeni od drveta što je sve doprinosilo povoljnijoj temperaturi (nižoj od prosječne) kako bi se hrana mogla što duže sačuvati od kvarenja. U nekim našim krajevima kroz podrum kuća i objekte u kojima je čuvana hrana razvodila se hladna voda iz rijeka (Neretve, Drine, Une, Bregave, Bune i dr.) kako bi se snizila temperatura a pojedine namirnice su držane u toj hladnoj vodi u posebnim posudama. Osim toga postojao je čitav arsenal drvenog (burad, kace, fendelji, čabrovi i dr.) i zemljanog (čupovi) posuđa za dugotrajno čuvanje gotove i polugotove hrane (meda, pekmeza, turšija, tjestenina, hošafa i dr.)

² Pošto se ranije upotrebljavalo bakarno posuđe, ono se baš zbog higijene svake godine kalajšalo. Posude u kojima se hrana iznosi na sofru moraju biti ne samo čiste nego i lijepe.

³ Sinija je zapravo okrugli drveni sto kratkih nogara za kojim se sjedi na podu. Postavlja se neposredno prije objeda a posprema nakon objeda. Tako nije nužno imati posebnu trpezariju nego se ona može postaviti u svakoj prostoriji gdje ima dovoljno prostora za postavljanje sofre i smještaj konzumenata. Vremenom je zajednički objed u cijelosti dobio naziv sofa, pa makar se objedovalo za stolom ili nekim drugim inventarom.

⁴ Demirlija je tepsija velikih dimenzija, najčešće vrlo lijepo ukrašena filigranima tako da lijepo služi i kao ukras na zidu na kojem obično visi kada se s nje ne poslužuje.

⁵ Recimo, usput, da je muslimanska ulema još prije više od hiljadu godina posvetila najtemeljitiye naučne rasprave i napisala tomove knjiga stručne literature o problemima higijene, a posebice posvećenih kvaliteti i čistoći voda. U tradiciji svih muslimanskih naroda to je ostavilo duboka traga. Tako je voda u našoj tradiciji svojevrsna svetinja i nastao je svojevrsan kult vode. Voda se ne smije ni na koji način zagađivati (stari bi rekli *poganiti*). Vodilo se strogo računa da WC i đubrište ne budu u blizini a pogotovo ne iznad bunara.

THE ISLAMIC APPROACH TO THE FOOD AND DRINK

Abdulah Imširović

The food and drink consumption is the most essential biological and human need. The quality of life considerably depends on the quality of the food. We find pleasure in food and drink. Throughout the history, the people have shown a great respect towards the food, amazed by the God's creation seen in the creation of the food itself. Thus, the meal became the cult or at the very least a ceremony. Showing respect for this cult or ceremony was considered as polite or decent while showing disrespect was considered as impolite or indecent.

Islam respects this need under the condition that we are concerned with how much, what, when and where we eat and drink. From the Sharia's point of view, the food and drink can be halal – permitted, haram – forbidden and mekruh – criticized. Muslims are to enjoy in only clean, nice and pleasant food. They are not to use dirty, unhealthy food or drink as well as the food or drink that is forbidden by God (haram). They are to avoid all that is suspicious, inadequately clean and what is in such a manner categorized by Sharia (mekruh).

Those who prepare food are to take strict care of the personal hygiene as well as of the fact that the food is to be prepared in the clean place. The surfaces need to be washed and cleaned properly prior to the food preparation. The hands need to be washed before every meal. Muslims eat and drink in the name of Allah s.w.t. They start their meal after reciting Bismillah and complete their meal by expressing gratitude to Allah s.w.t. through reciting a short dua especially after a group meal.

A group meal is particularly honored in Islam and should be practiced whenever possible. It strengthens the love and solidarity in the community. A group meal is particularly important for the family as the basic social institution.

موجز

موقف الإسلام من الطعام والشراب

عبد الله إمشيروفيتش

إن الإسلام يحترم هذه الضرورة، ولكنه يشترط علينا أن ننتبه إلى كمية ونوعية الطعام والشراب الذي نتناوله ومتى نأكل ونشرب وأين. ومن وجهة نظر الشريعة الإسلامية فإن الطعام والشراب ينقسمان إلى ثلاثة أقسام: حلال وحرام ومكروه، والمسلمون يتناولون من الطعام والشراب فقط ما هو طيب ونظيف وجميل وسائغ ومريح، ويتركون كل ما هو قذر وخبيث ومضر أي كل ما حرمه الله تعالى من المأكول والمشرب. ويتجنب المسلمون أيضا من الطعام والشراب ما هو محل الشبهة أو ما لم تتأكد طبيئته وما صنفته الشريعة في فئة المكروه. والأشخاص الذين يُعدّون الطعام يولون اهتماما خاصا بنظافتهم البدنية، كما أنهم يعتنون كثيرا بنظافة المكان الذي يُعدّ فيه الطعام. وقبل وجبة الطعام يغسل المسلمون أيديهم ولا يبدؤون بتناول طعامهم إلا بعد أن يُسمّوا الله، وعندما يتهون من طعامهم يحمدون الله تعالى ويتوجهون إليه بالدعاء، ولا سيما بعد الوجبات الجماعية. والاجتماع على الطعام أمر محبب في الإسلام ويجب على المسلمين أن يهتموا به قدر استطاعتهم، لأن الاجتماع على الطعام يقوي المحبة والتضامن بين أفراد الجماعة. والاجتماع على الطعام يعتبر ذا أهمية خاصة بالنسبة للأسرة التي تمثل اللبنة الأساسية للمجتمع.

إن الطعام والشراب ضرورتان أساسيتان وحيويتان لا غنى للإنسان عنهما، بل إن جودة حياة الإنسان تعتمد كثيرا على جودة الغذاء الذي يتناوله. إن الطعام والشراب هما من اللذات التي نستمتع بها ونجد في إشباعها ما يرضينا. وإن الإبداع الإلهي في خلق الطعام في الطبيعة كان بالنسبة للإنسان عبر التاريخ مصدر تعظيم وإجلال للقدرة الإلهية، وكان البشر دوما يولون احتراماً وتقديراً خاصاً لهذه النعمة، بحيث أصبح إعداد الطعام وتناوله أمراً له آدابه وتقاليده التي تقاس بها ثقافات الشعوب وتحضرها وحسن أدبها مع هذه النعمة، وأصبح عدم احترامها أحد مقاييس سوء الأدب والتخلف.